Sosiologi i dag, årgang 44, Nr. 2/2014 91-94

Nicolay B. Johansen, Thomas Ugelvik og Katja Franko Aas (red.): *Krimmigrasjon? Den nye kontrollen av de fremmede.* Oslo, Universitetsforlaget 2013, 296 sider.

Anmeldt av Espen D.H. Olsen

Europa har de siste 60-årene forandret seg fra å være et kontinent i ruiner til å bli et transnasjonalt fellesskap av sterkt sammenknyttede nasjonalstater. Den redigerte boken *Krimmigrasjon? Den nye kontrollen av de fremmede* skriver seg inn i debatten om hvordan denne institusjonelle transformasjonen – gjerne kalt europeisering – påvirker utlendinger i Norge. Boken er et viktig innlegg i denne debatten, ikke kun faglig, men også for den bredere debatten om hvordan ikke-borgere behandles og kategoriseres i den europeiske virkeligheten. Redaktørene kommer til denne problemstillingen fra kriminologien, mens de fleste kapittelforfatterne kommer fra enten kriminologi, jus eller sosiologi. I tillegg er det enkeltstående bidrag fra sosialantropologi og historie. Med bidragsytere fra disse disiplinene er det ikke overraskende at boken omhandler hvordan rettsregler, institusjonelle nyvinninger og generelle samfunnsendringer samspiller i å skape et rom for behandling og disiplinering av det man i boken kaller 'fremmede.' Fremmed er en samlebetegnelse for personer uten statsborgerskap som oppholder seg innenfor den norske statens territorium.

Et hovedtema er hvordan migrasjon i økende grad ses som et problem og derfor blir del av en kriminalitetsdiskurs. Derav bokens tittel som er inspirert av Juliet Stumpfs begrep om 'crimmigration law.' Denne utviklingen har ifølge bokens redaktører ført til at immigrasjonslovgivning og straffelovgivning har fått flere koblingspunkter med hverandre både på overnasjonalt og nasjonalt nivå. Bokens fjorten kapitler omhandler 'krimmigrasjonens' innvirkning på personer og det norske samfunnet på ulike måter. Kapitlene henger altså sammen gjennom en felles tematikk, men i mindre grad begrepsmessig eller teoretisk. Innledningskapitlet, som er skrevet av redaktørene, diskuterer den nye nasjonale, europeiske og globale konteksten som møter personer som av ulike grunner vil reise til Norge. Kapitlet får godt frem kompleksiteten i vår tids migrasjon, ikke minst økningen i rettighetsstatuser som følger med europeisk integrasjon. Redaktørene etablerer likevel ikke en felles ramme for bokens kapitler. Deres hovedanliggende er å problematisere og vise kompleksiteten i begreper om inklusjon og eksklusjon av fremmede. Et viktig

poeng i forbindelse med dette er at distinksjonen mellom statsborger og ikke-borger ikke lenger er sømløs og er blitt ytterligere komplisert av det forfatterne ser som en kriminaliseringsdiskurs i utlendingsfeltet. Sentrale begreper som europeisering, statsborger, ikke-borger og rettigheter blir ikke definert for bruk i bokens tematiske kapitler. Dette gjør at boken framstår mer som en samling av essays med et felles anliggende enn en enhetlig bok med felles begrepsapparat og analytisk rammeverk. Dette er både en styrke og en svakhet. Styrken ligger i at boken dekker en rekke ulike aspekter, spesielt når det gjelder innvandringsregulering i skjæringspunktet mellom straffeloven og utlendingsloven. Svakheten ligger i at boken mangler en helhetlig ramme som kunne si noe mer samlet om transformasjonen norsk og europeisk immigrasjonspolitikk ser ut til å ha gått gjennom de siste 20 årene. Jeg sier her 'ser ut til' fordi bildet blir mer fragmentarisk når de ulike kapitlene ikke knyttes klarere sammen teoretisk, analytisk og empirisk.

Til tross for mangelen apå et overordnet analytisk perspektiv anvender de fleste av kapitlene i boken en diskursanalytisk tilnærming. Med diskursanalytisk mener jeg at de legger an et begrepsorientert perspektiv på det som i boken omtales som 'den nye kontrollen av de fremmede.' Forfatterne undersøker hvordan begreper og begrepsfestinger får *betydning* både for individene som underlegges en kategori og for den bredere utviklingen av det vi kan kalle 'utlendingsfeltet.' Med andre ord: 'diskursen' om innvandring, rettigheter, illegalitet og grenser er med på å konstruere en sosial virkelighet som har konkrete effekter på menneskers juridisk-politiske status og livsmuligheter. Slik sett overbeviser boken i at begrepene vi bruker og diskursene de opererer innenfor er virkelige og har reelle konsekvenser for mennesker.

Boken som helhet behandler tre overordnede og delvis overlappende temaer. Et første overordnet tema, som særlig behandles i tre kapitler, er eksklusjon og inklusjon av individer i 'internasjonaliserte' eller om man vil 'globaliserte' samfunn. Kathrine Fangen og Halvard Andreassen Kjærres belyser tematikken fra migranters ståsted: Hvordan oppfatter illegaliserte migranter i Norge å være rettslig ekskludert fra staten, men samtidig inkludert i ulike deler av samfunnet? Nicolay B. Johansen belyser tematikken fra et mer institusjonelt perspektiv og fokuserer på hvordan politiske og sosiale ordninger innskrenker rommet for å leve fullverdige liv for migranter som havner mellom ulike rettslige statuser. Synnøve Ugelvik tar for seg hvordan Schengen-avtalen og europeiseringsprosesser har endret forholdet mellom begreper som borger, person, samfunn og stat. Selv om analysen i disse kapitlene ligger på forskjel-

lige plan kjennetegnes samtlige av en bekymring for at utviklingen i Norge de siste tiårene har gått mer i retning av eksklusjon enn inklusjon. Staten, understøttet av internasjonale avtaleverk, strammer i disse analysene grepet om de personene som ikke 'passer inn', det være seg politisk, sosialt, kulturelt og/eller økonomisk.

Defineringen av en handling eller status som 'kriminell' er også en utdefinering av personer til en status som ekskludert. Flere av kapitlene i boken handler om ulike sider ved en mulig 'kriminalisering' og eksklusjon av utlendinger. Kriminalitet defineres vanligvis ved en handling. Sigurd B. Mohn påpeker på en overbevisende måte hvordan utlendingsfeltet glir over mot strafferetten gjennom defineringen av spesifikke statuser. Et eksempel her er asylsøkere med søknadsavslag som skal deporteres. Thomas Ugelvik viser til denne spenningen i en analyse av debatten rundt utvisningen av Maria Amelie, mens May-Len Skilbrei viser hvordan nye former for prostitusjon og trafficking kobler innvandringskontroll og kriminalitetsbekjempelse. Analysene forenes ikke av et felles teoretisk rammeverk, men viser likevel på ulikt vis hvordan utlendingsfeltet går i retning av en disiplinering av individers politiske og rettslige status. I møtet med Norge er utlendinger nå i økende grad kategorisert som et potensielt problem.

Denne problematiseringen gir også gjenklang i de kapitlene som ser på ulike aspekter ved utlendingers rettigheter og rettssikkerhet i Norge. I et informativt kapittel stiller Bente Puntervold Bø spørsmål om fengsling av utledninger i henhold til den nye utlendingsloven kan være i konflikt med den europeiske menneskerettighetskonvensjonen og det hun kaller 'aksepterte rettsstatsprinsipper.' Et av de springende punktene er om man kan anvende allmenne hensyn knyttet til innvandringsregulering som grunnlag for tvangsmidler overfor enkeltpersoner. Er vi i ferd med å se en utvikling der kollektive kategorier trumfer individuelle rettigheter? Vigdis Vevstad ser på flyktningers rettigheter fra et mer institusjonelt perspektiv og tar som en av få forfattere i denne boken konkret utgangspunkt i europeiseringen av migrasjonspolitikk etter Schengen-avtalen og Dublin-konvensjonen. Hun viser at behovet for samordning og politisk vilje til å ta tak i problemer vedrørende rettssikkerhet har økt de siste årene. Harmonisering på utlendingsfeltet som en følge av europeisk integrasjon har skapt behov for en klarere felles forståelse av hvordan man kan sikre flyktningers rettssikkerhet.

Krimmigrasjon? Den nye kontrollen av de fremmede er en lesverdig, engasjerende og viktig bok. Få politikkområder har fått så mye oppmerksomhet de

siste 20 årene som utlendingsfeltet. Samtidig har vi for lite kunnskap om hvordan feltet har utviklet seg i Norge og hvordan dette delvis samspiller med europeiserings- og globaliseringsprosesser. Når det er sagt, har jeg også to kritiske bemerkninger. For det første tar boken for seg et sterkt politisert politikkområde. *Krimmigrasjon* gir oss en betimelig innføring i en rekke spenninger og paradokser ved utviklingen på utlendingsfeltet. Samtidig sitter man igjen med et inntrykk av at det er en implisitt normativitet i boken. Tar man 'parti' for innvandrerne i debatten? Verdinøytral forskning finnes etter min mening ikke. Samtidig bør forskere sette kritisk søkelys på sin egen normative posisjon. Det gjøres ikke i denne boken og redaktørenes felles kapitler er en tapt mulighet i så måte. For det andre er det liten refleksjon i boken vedrørende metode. Diskursanalyse og konstruktivisme fritar ikke forskere fra et krav om å stille opp mulig alternative forklaringer eller tolkninger av empiriske funn. Dette gjøres i liten eller ingen grad i *Krimmigrasjon*. Dette er problematisk gitt at forfatterne kan mistenkes for en positiv vinkling mot fortolkninger som passer med et gitt normativt utgangspunkt. Denne kritikken kunne enkelt vært unngått hvis hvert kapittel inneholdt mer refleksjon rundt sentrale begreper og rammer for fortolkning av data, samt at redaktørene hadde bidratt med et overordnet og kritisk blikk på bokens metodiske grunnlag.